

Univerzitet Crne Gore
Fakultet političkih nauka

Analiza medijskog diskursa

Peto predavanje – Transkripcija

Transkripcija

- Transkripcija je prenos govornog materijala u pisanu formu.

Transkripcija

- Osnovno pitanje na koje transkripcija odgovara je – **koliko precizno pisani tekst (transkript) odražava (audio/audio-vizuelnu) usmenu komunikaciju?**
- Da li, kada pročitam transkript (a da prethodno nisam čula konverzaciju), mogu da sam siguran/a da razumijem o čemu su osobe razgovarale?

Transkripcija

- Danas se govori o tri međusobno povezana segmenta postupka transkripcije:
 - 1.transkribovanje tj. sama aktivnost bilježenja,
 - 2.transkript kao rezultat i finalni proizvod i
 - 3.konvencije ili znaci za transkripciju, kao set simbola kojima se grafički i selektivno prikazuju različiti aspekti razgovornog jezika (O'Conell, Kowal 2009: 240).

Transkripcija

- Osnovne dvije karakteristike transkripcije su da je ona proces koji omogućava **istraživačima da prodru u prirodu razgovora** (Savić 1993: 57) i da je sama po sebi **već oblik analize** (Duranti 1997: 137).
- Nemoguće je zabilježiti sve ono što se dešava tokom interakcije, čak i kada postoji audio ili video zapis, nego bираmo one informacije koje su relevantne za naše istraživačke ciljeve.
- Neophodno je da budemo svjesni pragmatičnog aspekta transkripcije, koji se odnosi prije svega na njegovu čitljivost i razumljivost (Duranti 1997: 137-138, Savić 1993: 54-56).

Karakteristike dobrog transkripta

- Jasan je i čitljiv
- Dosljedno primjenjuje znakove za transkripciju, odnosno pravila transkripcije
- Vjerno odražava usmenu komunikaciju

Pristupi u transkripciji

- Bilježimo dva pristupa transkripciji:
 - 1) Onaj u kojem se bilježi i verbalna i neverbalna komunikacija;
 - 2) Onaj u kojem se bilježi **samo** verbalna komunikacija.

Znaci za transkripciju

- Znaci za transkripciju variraju u zavisnosti od pojava koje želimo njima da obilježimo.
- Na primjer, nećemo na isti način obilježiti glasno i tiho govorenje, pauzu u govorenju i slično.

Šta treba da zabilježimo u transkriptu (Savić 1993)

1. Pauze u govoru
2. Način govorenja (oklijevanje, zamuckivanje, odugovlačenje)
3. Naglašavanje pojedinih riječi ili grupe riječi
4. Intonaciono naglašavanje sintaksičkih cjelina (tačka, zarez, uzvičnik, upitnik...)
5. Neizgovorenu ili nedovršenu riječ
6. Smijeh
7. Umetnute pauze (mhm, aha i slično)
8. Preklapanje (istovremeno govorenje dva ili više sagovornika)

Šta treba da zabilježimo u transkriptu

- Svaki transkript mora da zabilježi **red govorenja**, ko prvi govori, ko se u razgovor potom uključuje
- Osobu koja otpočinje govor obično označavamo osobom A, osoba koja nakon nje nastavlja je osoba B, treća osoba je osoba C i tako dalje.

Zbog čega radimo transkripciju?

- Prvo moramo da odlučimo šta će nam biti **jedinica analize** u transkriptu, odnosno fokus analize transkripcije.

Jedinica analize

- Za Šeglofa, jedinica analize je bila **red govorenja**.
- Njega je zanimala interakcija između sagovornika, odnosno **kako** je nešto rečeno više nego **šta** je rečeno.
- Nije se bavio nivoom znanja sagovornika, već njihovom **razmjenom informacija**.
- Pitanja na koja Šeglofova analiza fokusirana na red govorenja odgovara su:
 1. Ko je započeo razgovor?
 2. Ko ga je završio?
 3. Ko se u razgovor nije uključio?
 4. Ko je prekidao sagovornike?

Jedinica analize

- Za psiholingvistkinju Elinor Oks (Elinor Ochs), jedinica analize je bila **propozicija**, odnosno **jedinica značenja**.
- Oks je zanimalo kako sagovornici zajedno konstruišu značenje za fenomene o kojima razgovaraju.
- Savić (1993) je analizirala usmenu komunikaciju blizanaca:
Blizanac 1: bili smo u parku
Blizanac 2: vidjeli smo slona
Blizanac 1: ljuljao je surlom
Iskaz “bili smo u parku i vidjeli slona koji je ljuljao surlom”, dva govornika su formirala **zajednički**.
- Oni su **zajedno dali značenje** nečemu o čemu su govorili.

Jedinica analize

- Bah se u svojoj transkripciji opredijelio za **govorne činove** kao za jedinicu analize.
- Bah (Bach 1998) u svom istraživanju identifikuje sljedeće grupe činova:
 1. **konstative**: potvrđivanje, tvrđenje, objavljivanje, odgovaranje, klasifikovanje, pretpostavljanje, poricanje, neslaganje, identifikovanje, opisivanje, informisanje...;
 2. **direktive**: savjetovanje, prekoravanje, preklinjanje, upozoravanje, dozvoljavanje, zahtijevanje, zabranjivanje, naređivanje, davanje instrukcija...;
 3. **komisive**: garantovanje, pozivanje, nuđenje, obećavanje, zaklinjanje...;
 4. **ekspresive**: izvinjavanje, čestitanje, pozdravljanje, zahvaljivanje...(nav. prema: Vuković-Stamatović 2020, 29).

Sistemi transkripcije

- U literaturi se pojavljuju brojni sistemi transkripcije.
- Ne postoji jedan sistem transkripcije koji je univerzalno prihvaćen i jedini prihvatljiv za korišćenje.
- Određeni sistemi u fokusu imaju isključivo verbalne informacije, drugi pored verbalnih bilježe i neverbalne aktivnosti i/ili paraverbalne elemente (tempo i jačina izgovora, akcentovanje i sl).

Sistemi transkripcije

- Sistemi transkripcije mogu biti **preskriptivni** jer daju tačno uputsvo koji se elementi razgovora bijleže i na koji način i u većini slučajeva oslikavaju jedno teorijsko-metodološko polazište sa jednom jedinicom analize (Bašargin 2019, 50).
- Nasuprot njima postoje i **otvoreni ili opšti transkriptni sistemi** koji ne daju tačno uputstvo za transkripciju, naročito u pogledu jedinice analize koje su promjenljive u zavisnosti od ciljeva istraživanja i formiraju se prema istraživačkim potrebama (Bašargin 2019, 50).

Sistemi transkripcije

- Jedan od prvih i svakako najuticajnijih transkriptnih sistema i konvencija razvili su osnivači analize konverzacije Saks, Šeglof i Gejl Džeferson (1974).

Da ponovimo

Sistemi transkripcije

- Saks, Šeglof i Džeferson pristupaju spontanom razgovoru kao obliku socijalne interakcije i opisuju njegovu organizaciju koja se realizuje po obrascu smjene sagovornika.
- **Sekvencionalnost** razgovora ostvaruje se redom govorenja (eng. turn-talking) koji teče po određenim pravilima.
- Pravila obezbjeđuju da samo **jedan govornik** govori u **jednom trenutku**.
- Tako se u transkriptu bilježi ko je razgovor započeo, ko ga je preuzeo, završio i ko se u razgovor nije uključio; dužina i trajanje pojedinačnih govorenih priloga, njihov kontinuitet i slično (Bašargin 2019, 50).

Sistemi transkripcije

- Saks, Šeglof i Džeferson su razvili svoj transkripcioni sistem sa ciljem da zabilježe:
 - 1) Sekvencionalnost (ko kada govori);
 - 2) Intonaciju (koje se riječi naglašavaju);
 - 3) Djelove iskaza koje istraživač ne može da razumije i neleksičke znakove.

Sistemi transkripcije (Saks, Šeglof i Džeferson)

1) Sekvencionalnost (ko kada govori);

// - označava preklapanje

A: Koja ti je visina?

B: //misliš koliko sam visoka?

[] – jedna zagrada označava početak preklapanja, a druga kraj preklapanja

A: Koja ti je visina?

B: [misliš koliko sam visoka]?

A: Koja ti je visina?

B: //[misliš koliko sam visoka]?

(o.o) – označava pauzu u sekundama i desetinkama do sljedeće replike

A: Koja ti je visina?

(o.8)

B: 179 cm.

Sistemi transkripcije (Saks, Šeglof i Džeferson)

2) Intonacija (koje se riječi naglašavaju)

VELIKA SLOVA označavaju da je riječ izuzetno glasno izgovorena

A: ŠTO radiš sad?

B: Spremam ispit.

_____ donja crta znači da su pojedine riječi posebno naglašene:

A: Što radiš sad?

B: Spremam ispit.

Sistemi transkripcije (Saks, Šeglof i Džeferson)

3) Djelove iskaza koje istraživač ne može da razumije i neleksičke znakove.

() **jednostruka obla zagrada označava da osoba koja je transkribovala ne čuje ili ne razumije tačno šta je izgovoreno:**

A: Prekjuče smo planirali () drugi grad, ne mogu tačno da se sjetim kad idemo.

B: Okej, dogovorićemo se.

(()) **dupla obla zagrada sadrži neverbalne informacije:**

A: Prekjuče smo planirali () drugi grad, ne mogu tačno da se sjetim kad idemo.

A: ((kašalj))

Sistemi transkripcije

- Kasnije je ovaj sistem transkripcije proširen tzv. Džefersonijanskim znacima za transkripciju (eng. Jeffersonian notation) (Jefferson 1984), koji i u današnje vrijeme predstavljaju osnovu za razvoj savremenih transkriptnih sistema.

Tabela 1. Džefersonijanski znaci za transkripciju

Znak/ Simbol	Značenje	Primer ⁴
// dupla kosa crta	preklapanje	Louise: 'N how t//all are <u>you</u> , Al, Roger: How tall'r you Al.
[otvorena uglasta zagrada	početak preklapanja	Louise: 'N how tall [are <u>you</u> , Al, Roger: [How tall 'r you Al.
] zatvorena uglasta zagrada	kraj preklapanja	Louise: 'N how t[a l l u h r] <u>you</u>]↓A:]l, Roger: [How <u>tall</u> 'r] ↓you] Al,]
= znak jednakosti	replike se neposredno (bez ikakve pause) nastavljaju jedna na drugu (a pri tom nema preklapanja) (eng. latching).	Maggie: ...en 'e weighs about a hunnerd 'n thirty five pounds,= Ronald: =AAUUGH! WHADDA L-LIE!
(0.0) brojevi u obloj zagradi	pauza (broj u zagradi označava trajanje pauze u sekundama i desetinkama, sa tačkom kao separatorom)	Al: ...j's be a <u>lot</u> 'v (shh) lotta work- <u>lotta</u> <u>hassle</u> . (0.2) Al: =[Well, Roger: [Well if yer goin' t' all that <u>trouble</u> ,
-- dupla crta	kratki interval bez razgovora tzv. otkucaj (eng. beat)	Vic: I'm intuh <u>my</u> thing, intuh my -- attitude against <u>othuh</u> pih- .hh
(.)	vrlo kratka pauza	Mrs A: 'Ello:? Guy: 'Ello is Curly there? → (.) Mrs A: → <u>Oo</u> jis (.) è-Who:? Guy: Johnny?h An[sin?] Mrs A: [Oo j]ist ↑a minnih,

Drugi sistemi transkripcije

- Džefersonijanski sistem transkripcije je poslužio kao osnova za razvoj drugih sistema.
- Najpoznatiji sistemi transkripcije koji se danas široko primjenjuju su:
 - 1) Sistem transkripcije **Margaret Zelting** (Zelting et al. 1998);
 - 2) Sistem transkripcije **Konrada Eliha i Johena Rebajna** (Ehlich, Rehbein 1976)

Sistem transkripcije Margaret Zelting

Sekvencionalna struktura/razgovorni tok

[] preklapanja i simultani govor
[]

Uzdah i izdah

°h / h° uzdah i izdah u trajanju od ca. 0.2-0.5 sek.
°hh / hh° uzdah i izdah u trajanju od ca. 0.5-0.8 sek.
°hhh / hhh° uzdah i izdah u trajanju od ca. 0.8-1.0 sek.

Pauze

(.) mikropauza, otprilike u trajanju do ca. 0.2 sek.
(-) kratka pauza u trajanju od ca. 0.2-0.5 sek.
(--) srednja pauza u trajanju od ca. 0.5-0.8 sek.
(---) duža pauza pauza u trajanju od ca. 0.8-1.0 sek.
(0.5) izmerena pauza u trajanju od ca. 0.5 tj. 2.0 sek. (2.0)

Druge segmentalne konvencije

i_eh proklitike i enklitike
ah, oh, em oklevanje, tzv. „ispunjene pauze“

Smeħ i plač

haha hehe hihi silabičan smeh
((smeje se))((plače)) opis smeha tj. plača
<<smejući se>> partikule za smeh, sa opsegom trajanja
<<:-)>tako> „smile voice“

Pozadinski signali

hm da ne jednosložni signali
hm_hm da_a ne_e dvosložni signali
?hm?hm sa glotalnim izgovorom, najčešće odrično

Druge konvencije

((kašlje)) parajezičke i vanjezičke radnje i dešavanja
<<kašljući>> parajezičke i vanjezičke radnje i dešavanja, sa opsegom trajanja
() nerazumljivi delovi govora
(xxx), (xxx xxx) jedan tj. dva nerazumljiva sloga
(tako) pretpostavljen sadržaj izgovorenoga
(malo/alo) moguće alternative
((nerazumljivo, nerazumljivi delovi izgovorenoga sa naznakom trajanja ca. 3 sek))

Sistem transkripcije Eliha i Rebajna

- U ovoj analizi ističu se tri elementa govornog diskursa koja je neophodno obuhvatiti transkripcijom:
 - 1) Oralni materijal i paralingvistički elementi;
 - 2) Neverbalna komunikacija;
 - 3) Kontekst.

Sistem transkripcije Svenke Savić

- Psiholingvistkinja Svenka Savić je među prvima razvila transkripcioni sistem koji primjenu ima u svim balkanskim jezicima
- Savić (1993) je oslanjajući se na postojeće sisteme transkripcije, ustanovila pravila za transkribovanje razgovornog jezika, vodeći "računa o kontekstu, sagovornicima i zajedničkom iskustvu, a na primjerima zabilježenim u spontanim razgovornim situacijama u srpskom i u drugim jezicima" (Savić 2010: 56, nav. prema: Bašargin 2019, 65).

Sistem transkripcije Svenke Savić

U transkripciji obilježavamo naglašavanje pojedinih riječi ***tekst*** u redu govorenja jer je to jedan od načina na koji govornik upozorava slušaoce da na određeni segment obrate pažnju.

Sistem transkripcije Svenke Savić

Bilježimo uzdahe Y.

- Uzdah je naglašeno uzimanje vazduha koje duže traje.
- Uočeno je da sagovornici u većini slučajeva svoj red govorenja počinju uzdahom što im ostavlja vremena da organizuju početak reda govorenja.
- Uzdah na početku reda govorenja trebalo bi razlikovati od uobičajenog uzimanja vazduha pre početka govorenja koje **ne bi trebalo bilježiti** jer nije relevantno za analizu.

(Valić-Nedeljković 2021)

Sistem transkripcije Svenke Savić

Postoji nekoliko načina na koje učesnici u razgovoru uobičajeno “ukazuju” da odlučuju šta će i na koji način reći.

Jedan od njih su pauze:

kratke (.)
duže (...)
veoma duge (.n).

Sistem transkripcije Svenke Savić

Bilježi se i način na koji je tekst izgovoren:

glasno -tekst-
tiho =tekst=
brzo <tekst>
sporo >tekst<

Način na koji je tekst izgovoren, bilježi se u odnosu **na odlike individualnog govora** pojedinca, a ne u odnosu na neke univerzalne kriterijume.

Sistem transkripcije Svenke Savić

Ukoliko ne možemo da razumijemo ili ne čujemo tekst:

+++ = tekst je nerazumljiv ili se ne čuje

Sistem transkripcije Svenke Savić

Prekidanje i preklapanje redova govorenja su dva jako važna elementa transkripcije, koji nam ukazuju na dinamiku razgovora:

A-B – prekidanje

A=B – preklapanje, istovremeno govorenje

Neverbalna komunikacija

- Za Savić su podjednako važne sve komponente komunikativnog događaja: verbalne i neverbalne i kontekst.
- Savić navodi nekoliko pojmova koji objašnjavaju neverbalno ponašanje:
- *Amblemi* – gestovi lica, glave ili tijela sa specifičnim značenjem koje je moguće i verbalno izraziti. Npr. potvrdno klimanje glavom u našoj kulturi.
- *Tjelesni manipulatori* – pokreti koji se najčešće ostvaruju uz neku drugu radnju: doticanje dijelova lica ili glave, kose, uha, nosa ili lupkanje prstima za vrijeme neke radnje. Ovi pokreti pokazatelj su emocionalnog stanja govornika jer su individualno uslovljeni.
- *Ilustratori* – “pokreti tijela kojima se želi nešto naglasiti u vezi sa onim što se govori. To su najčešće gestovi, uslovljeni kako jezikom i kulturom kojima govornici pripadaju, tako i njihovim ličnim osobenostima” (Savić 1993: 45-46, nav. prema: Bašargin 2019, 66).

- <https://www.youtube.com/watch?v=esynd1F1cRY>

Sistem transkripcije Svenke Savić

Neverbalne elemente govornog diskursa unosimo u otvorenu zagradu:

(podiže ruku)

(upire prstom)

Transkripcioni znak	Značenje	Primjer
* *	Naglašavanje riječi	A: *Nemoj* da ostavljaš knjigu tu. B: Okej, neću.
Y	Uzdah	A: Nemoj Y da ostavljaš knjigu tu. B: Okej, neću.
(.)	Kratka pauza	A: Nemoj da ostavljaš knjigu tu. (.) B: Okej, neću.
(...)	Duža pauza	A: Nemoj (...) da ostavljaš knjigu tu. B: Okej, neću.
(.n)	Veoma duga pauza	A: Nemoj da ostavljaš knjigu tu. (.n) B: Okej, neću.
- -	Glasno	A: -Nemoj- da ostavljaš knjigu tu. B: Okej, neću.
= =	Tiho	A: Nemoj da ostavljaš knjigu tu. B: Okej, =neću=.
< >	Brzo	A: <Nemoj da ostavljaš knjigu tu.> B: Okej, neću.
> <	Sporo	A: Nemoj da ostavljaš knjigu tu. B:>Okej, neću.<
+++ =	Tekst je nerazumljiv ili se ne čuje	A: Nemoj +++ = knjigu tu. B: Okej, neću.
A-B	Prekidanje	A: Nemoj B-A B: Okej, neću.
A=B	Preklapanje	A: B=A Nemoj da ostavljaš knjigu tu. B: B=A Okej neću.
()	Neverbalna komunikacija	A: Nemoj (podigne ruku) da ostavljaš knjigu tu. B: Okej, neću.

Kako to zapravo
izgleda...

- **P.K=G.P:** <Ja sam ga ostavio da lebdi.>
- **G.P:** -A iznosite mi ovdje slučajeve- koje.. (gestikulira rukama i gledajući u sto odmahuje glavom) stvarno mislim da, da.. nije u redu da *mene* koji niti sam pravnik niti sam.. da me e e e da miii otvarate teme konkretnih pojedinačnih slučajeva nekih parnični.. nekih procesa koji su ili zaključeni ili traju. Za to postoji *sudnica.* <Valjda vi to bolje znate od mene.> Ova emisija nije prostor da pričamo o -crkvi u Rogamama-
- **B.R=P.K:** Okej, mogu li.. -Da odgovorim za-
- **P.K=B.R:** Još jednom, još jednom da Vam postavim pitanje.. da bih.. *ja bio fer*, pošto niste odgovorili.. zaista na to pitanje
- **B.R=P.K:** Hoću
- **P.K:** Iako vam je to.. evo i gospodin Perović nekoliko puta i pomenuo
- **B.R=P.K:** Ovako
- **P.K:** -Dakle.. da li, da li je- (zastaje i prekorno gleda B.R)
- **B.R:** -Dobro, slušam-
- **P.K:** *Slušajte i čuli ste*. Moram da Vam ponavljam pitanje.

Zadatak

- Odaberite 20 minuta interaktivne televizijske emisije
- Napravite transkript tih 20 minuta.
- Napišite analizu transkripta
- Analiza treba da sadrži:
 - 1) Kratak pregled društveno-političkog konteksta
 - 2) Kontekst teme
 - 3) Kontekst medija
 - 4) Kontekst emisije
 - 5) Diskursne strategije sagovornika (ko dominira u komunikaciji, na koji način i kojim sredstvima, ko je sveukupno uspješniji komunikator i zbog čega, ko nameće teme)
- **Maksimalan** broj stranica analize je **10**.

Literatura

- Bašargin, M. (2019). *Rod, kultura i diskurs razgovora u razredu*. Doktorska disertacija, 45-71.
- Savić, S. (1993). *Diskurs analiza*. Filozofski fakultet, 54-69.